

**УСТАНОВА АДУКАЦЫІ
«БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ПЕДАГАГІЧНЫ
ЎНІВЕРСІТЭТ ІМЯ МАКСІМА ТАНКА»
Інстытут павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі
Факультэт павышэння кваліфікацыі спецыялістаў адукацыі**

**АДАМОВІЧ
ТАЦЦЯНА ЯРАСЛАВАЎНА**

**ГРАМАДЗЯНСКА-ПАТРЫЯТЫЧНАЕ ВЫХАВАННЕ
ВУЧНЯЎ З ЦЯЖКІМІ ПАРУШЭННЯМІ МАЎЛЕННЯ
СРОДКАМІ БЕЛАРУСКАГА ФАЛЬКЛОРУ**

Кваліфікацыйная праца

Мінск, 2017

ЗМЕСТ

УВОДЗІНЫ	3
ГЛАВА 1 ГРАМАДЗЯНСКА-ПАТРЫЯТЫЧНАЕ ВЫХАВАННЕ ВУЧНЯЎ З ЦЯЖКІМІ ПАРУШЭННЯМІ МАЎЛЕННЯ Ў СУЧАСНЫХ САЦЫЯКУЛЬТУРНЫХ УМОВАХ	6
1.1 Асноўныя падыходы і накірункі да арганізацыі грамадзянска-патрыятычнага выхавання вучняў	6
1.2 Асаблівасці арганізацыі грамадзянска-патрыятычнага выхавання вучняў ва ўмовах школы-інтэрната	12
ГЛАВА 2 ПРАКТЫКА АРГАНІЗАЦЫІ ГРАМАДЗЯНСКА-ПАТРЫЯТЫЧНАГА ВЫХАВАННЯ ВУЧНЯЎ З ЦЯЖКІМІ ПАРУШЭННЯМІ МАЎЛЕННЯ СРОДКАМІ ФАЛЬКЛОРУ	17
2.1 Формы і метады грамадзянска-патрыятычнага выхавання вучняў з цяжкімі парушэннямі маўлення сродкамі фальклору	17
2.2 Педагагічныя ўмовы грамадзянска-патрыятычнага выхавання вучняў з цяжкімі парушэннямі маўлення сродкамі фальклору	25
ЗАКЛЮЧЭННЕ	29
СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ	30
ДАДАТКІ	31

УВОДЗІНЫ

У сучасных умовах развіцця Рэспублікі Беларусь як суверэннай дэмакратычнай дзяржавы ўзнікае неабходнасць ва ўдасканаленні выхавання грамадзянскасці і патрыятызму на ўсіх узроўнях функцыянавання нацыянальнай сістэмы адукацыі. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А. Р. Лукашэнка выразна выказаў сваю пазіцыю па дадзеным пытанні: “Калі мы жадаем бачыць Беларусь моцнай і квітнеючай дзяржавай, то павінны, першым чынам, думаць аб ідэалагічным падмурку беларускага грамадства...” [8].

Актуальнасць выхавання беларускай самасвядомасці сёння займае галоўнае месца, бо мэта сістэмы адукацыі любой краіны – гэта выхаванне грамадзяніна-патрыёта. Без гэтага немагчыма існаванне самой дзяржавы. Адукацыя павінна выконваць сацыякультурную місію фарміравання нацыі. Гэтая місія будзе выканана толькі тады, калі існаванню этнасу (мовы, культуры, а за імі і дзяржаўнасці) нічога не пагражае.

Праблема патрыятызму і яго фарміравання была актуальнай са старажытных часоў. Тым не менш, дакладнай, адзінай сістэмы, якая б адлюстроўвала ўсю сутнасць дадзенай праблемы, не існуе. Галоўнай задачай, прыярытэтам па фарміраванню грамадзянска-патрыятычных якасцей на этапе пачатковай школы можна лічыць “набыццё радзімы”. Але трэба памятаць, што калі выхавацель не будзе сам патрыётам, то ён не зможа ў дзіцяці абудзіць пачуццё любові да Радзімы.

Патрыятычнае выхаванне дапамагае чалавеку вызначыцца: хто ён, грамадзянінам якой дзяржавы з’яўляецца, якія задачы ставіць у жыцці. **Галоўная мэта** сапраўднага грамадзянска-патрыятычнага выхавання – фарміраванне асобы, якая будзе імкнуцца да самарэалізацыі і паляпшэння свайго дабрабыту як складовай часткі дабрабыту сваёй Бацькаўшчыны.

Над тэмай грамадзянска-патрыятычнага выхавання ў школе-інтэрнаце для дзяцей з цяжкімі парушэннямі маўлення працую не адзін год. **Сваю задачу** бачу ў дапамозе дзецям зразумець сваё месца ў гісторыі свайго народа, уключэнне іх у сацыяльна-актыўную дзейнасць. Вельмі важна, якімі яны стануць людзьмі, ці адбудуцца яны як асобы, як грамадзяне сваёй краіны. Школьнікі з парушэннямі маўлення нярэдка адрозніваюцца ад сваіх аднагодкаў. Гэтае адрозненне можа выражацца з боку фізічнага развіцця ў парушэннях маторыкі, у наяўнасці скаванасці, дыскаардынацыі і слабасці руху, рухаючай растарможанасці. У вучняў з недахопамі ў маўленні можна адзначыць абмежаванасць слоўнікавага запasu, недастатковае ўспрыняцце гукавога вобраза слоў, поўная ці частковая адсутнасць граматычных формаў, а таксама

змяненне тэмпу маўлення, яго плаўнасці – усё гэта ў рознай ступені ўплывае на іх паводзіны, вучобу, самастойную працу, гульнёвую дзейнасць і асаблівасці паводзін у час гульні. Гэта значыць, што вучні з парушэннямі маўлення адстаюць ад тых дзяцей, якія не маюць такіх праблем. Працуючы з такімі дзецьмі адчуваеш, што яны баяцца даць памылковы адказ, што самаацэнка ў вучняў на нізкім узроўні; у іх адсутнічае жаданне наладжваць камунікатыўныя адносіны, яны не хочуць і не ўмеюць арганізаваць гульню. Таму, я лічу, што выхаванне малодшых школьнікаў павінна грунтавацца на роднай мове, на родным фальклору, народных традыцыях, гульнях. Перапляценне маўленчай і гульнёвай дзейнасці дазваляе выхавальнікам утрымаць цікавасць дзяцей, замацаваць патрэбныя гукі, словы, формы вымаўлення больш дасканала.

Фальклорныя творы – выдатны сродак не толькі грамадзянска-патрыятычнага выхавання, але і фарміравання камунікатыўных навыкаў, развіцця маўленчых здольнасцей, павелічэння кругагляду і ўзбагачэння слоўнікавага запасу. У вуснай народнай творчасці мы знаходзім і любоў да роднага краю, самаадданае служэнне яму. Фальклор дапамагае сфарміраваць пачуццё любові ў шырокім значэнні гэтага слова: да маці, да бацькі, да продкаў, да суседзей, да роднага куточка, з яго прыродай, да беларускай мовы, да родных песень, паданняў, да гісторыі той зямлі, якая дадзена ў спадчыну, да людзей, якія ўсё гэта захавалі, збераглі, абаранілі ў розныя перыяды жыцця нашай дзяржавы. Інакш кажучы, фальклор дапамагае выхаваць беларускую самасвядомасць у вучняў ужо з дзяцінства.

Для вучняў, у якіх прысутнічае рознае маўленчае парушэнне, народная гульня захоўвае сваё значэнне і служыць неабходнай умовай усебаковага развіцця іх асобы, інтэлекту, навыкаў маўленчых зносін.

Вынік сваёй работы я бачу ў паўнацэнным выхаванні сапраўдных грамадзян Рэспублікі Беларусь.

Узнікаюць супярэчнасці паміж неабходнасцю грамадзянска-патрыятычнага выхавання ў пачатковай школе і адсутнасцю абагульненай інфармацыі аб выкарыстанні сродкаў фальклору ў гэтым працэсе.

Дадзеныя супярэчнасці вызначылі **праблему даследавання**: якім чынам сродкі фальклору дазваляюць выходзіць грамадзянска-патрыятычныя якасці малодшых школьнікаў з цяжкімі парушэннямі маўлення?

Аб’ект даследавання: працэс грамадзянска-патрыятычнага выхавання малодшых школьнікаў з цяжкімі парушэннямі маўлення.

Прадмет даследавання: магчымасці фальклорнага матэрыялу ў выхаванні грамадзянскасці і патрыятызму ў малодшых школьнікаў.

Мэта даследавання: тэарэтычна абаснаваць і распрацаваць сістэму работы выхавацеля школы-інтэрнату па грамадзянска-патрыятычнаму выхаванню вучняў з цяжкімі парушэннямі маўлення сродкамі фальклору.

Задачы :

1. Удакладніць асноўныя падыходы і накірункі да арганізацыі грамадзянска-патрыятычнае выхаванне вучняў у сучасных соцыякультурных умовах.

2. Паказаць асаблівасці арганізацыі грамадзянска-патрыятычнага выхавання вучняў ва ўмовах школы-інтэрната.

3. Раскрыць найбольш эфектыўныя формы і метады грамадзянска-патрыятычнага выхавання вучняў з цяжкімі парушэннямі маўлення сродкамі фальклору ва ўмовах школы-інтэрната.

4. Вызначыць педагагічныя ўмовы грамадзянска-патрыятычнага выхавання вучняў з цяжкімі парушэннямі маўлення сродкамі фальклору ва ўмовах школы-інтэрната.

У працы выкарыстаны такія метады як вывучэнне і аналіз літаратуры па дадзенай праблеме, абагульненне, назіранне, рэфлексія ўласнай педагагічнай дзейнасці.

ЗАКЛЮЧЭННЕ

Аналіз навуковай літаратуры па праблеме даследвання і ўласнага педагагічнага вопыту дазваляе нам зрабіць наступныя вывады:

Па-першае, для арганізацыі грамадзянска-патрыятычнага выхавання вучняў школы-інтэрната найбольш мэтазгодна выкарыстоўваць наступныя падыходы: асобна-арыентаваны, дзейнасны, гуманістычны, культуралагічны, каштоўнасны. Найбольш прадуктыўным у нашай групе з'яўляецца дзейнасны і асобна-арыентаваны. Згодна з “Канцэпцыя патрыятычнага выхавання моладзі ў Рэспубліцы Беларусь ” выдзяляюцца наступныя накірункі грамадзянска-патрыятычнага выхавання: ваенна-патрыятычны, грамадзянска-патрыятычны, культурна-патрыятычны, спартыўна-патрыятычны, героіка-патрыятычны, экалагічны, працоўны. У арганізацыі з вучнямі мы сумяшчаем ўсе накірункі, але найбольшую перавагу аддаём грамадзянска-патрыятычнаму, экалагічнаму і працоўнаму накірунку.

Па-другое, пры арганізацыі выхаваўчай работы ва ўмовах школы-інтэрната неабходна ўлічваць псіхалагічныя асаблівасці вучняў, якія маюць не толькі праблемы пры размове, але і цяжкасці пры запамінанні, часцей мысляць вобразамі, канкрэтнымі катэгорыямі, эмацыянальна ўспрымаюць падзеі і факты. Зыходзячы з гэтага, кожнае мерапрыемства патрэбна пачынаць са стварэння дабрачынных адносін паміж удзельнікамі гутаркі, улічваць матывацыю, інтэлект, узровень сацыялізацыі кожнага вучня. Працу патрэбна будаваць па прынцыпах гуманізацыі і дэмакратызацыі, даступнасці, паступовасці, сістэмнасці, інтэграванасці.

Па-трэцяе, у працы з вучнямі з цяжкімі парушэннямі маўлення лепш выкарыстоўваць традыцыйныя і інтэрактыўныя метады, так як яны з'яўляюцца больш эфектыўнымі. Зыходзячы з вопыту работы, мы прыйшлі да выніку, што найбольш прадуктыўнымі формамі грамадзянска-патрыятычнага выхавання ў нашай групе з'яўляюцца: класная і інфармацыйная гадзіны, гутарка, экскурсія, калектыўная працоўная справа, гульнёвая дзейнасць, а метадамі – перакананне, метады станоўчага прыкладу, практыкавання або прывучвання.

Па-чацвёртае, для таго каб правільна арганізаваць працу па грамадзянска-патрыятычным выхаванні вучняў з цяжкімі парушэннямі маўлення сродкамі фальклору ва ўмовах школы-інтэрната, трэба акрэсліць педагагічныя ўмовы: узроставыя і інтэлектуальныя асаблівасці вучняў, сістэмна падыход у працы, інтэграванасць камунікатыўных навыкаў праз фальклорны матэрыял, патрабавальная матывацыя, асаблівасці эмацыянальна-пачуццёвага развіцця вучняў. Галоўная задача выхаваўчай працы сродкамі фальклору- зрабіць яе цікавай, ане забаўляльнай, эфектыўнай, а не эфектнай.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Алешина, Н. В. Знакомим дошкольников с родным городом / Н. В. Алешина. – М.: Высшая школа, 1999. – 89 с.
2. Альшэўская, Н. У. Выхаванне грамадзянскай самасвядомасці ў вучняў старшых класаў на матэрыяле гуманітарных дысцыплін: Манаграфія. – Мінск: Быстпрынт, 2002. – 236с.
3. Грамадзянскае выхаванне школьнікаў: вучэб.-метадыч. дапам. для настаўнікаў і кл. кіраўнікоў агульнаадукац. устаноў / А. Л. Барчук, М. У. Грудзінскі. – Мінск: Адукацыя і выхаванне, 2004. – 120 с.
4. Зайцава, Н. У. Далучэнне дзяцей да беларускай нацыянальнай культуры / Н. У. Зайцава. – Мінск: Адукацыя, 2003. – 127 с.
5. Зайцев, И. С. Особенности мыслительной деятельности при тяжелых нарушениях речи : учеб.-метод. пособие / И. С. Зайцев. – Минск. : АПО, 2009. – 24 с.
6. Канцэпцыя выхавання дзяцей і моладзі ў Рэспубліцы Беларусь // Праблемы выхавання. – 2000. – №2. – С. 10–43.
7. Комарова, Т. С. Народная культура для педагогов школ: метод. пособие для воспитателей и педагогов / Т. С. Комарова. – М.: Мозаика-синтез, 2005. – 120 с.
8. Лукашенко, А. Г. Сильная и процветающая Беларусь должна иметь прочный идеологический фундамент / А. Г. Лукашенко // Рэспубліка. – 2003. – 29 сак. – С. 1 – 8.
9. Практика воспитания гражданственности и патриотизма учащихся в современной школе (из опыта работы кл. руководит. учреждений образ. Минской обл.): методические рекомендации / сост. Т. И. Павлюченко; УО «Минск. гос. обл. ин-т повышения квалификации и переподготовки кадров». – Минск, 2008. – 73 с.
10. Свяці, свяці, сонейка: Творы беларус.Фальклору: для малод. шк.узросту / уклад. І. К. Цішчанка; уступ. арт. А. С. Грачанікава. – Мінск: Юнацтва, 1994.–350с.: каляр.іл. – (Б-ка беларус.дзіцячай літ.).
11. Чеушева, А. В. Сущность и содержательная специфика патриотизма / А. В. Чеушева // **Какой журнал**. – 2004. – № 1. – С. 47–51.
12. “Этнашкола” ў сучасным адукацыйным працэсе: вопыт станаўлення і перспектывы развіцця (да 10-годдзя існавання) / уклад. і навук. рэдакт. праф. І. І. Сучкоў. – Мінск: Бестпрынт, 2004. – 255 с.

ДАДАТКІ

ДАДАТАК А

*Класная гадзіна***Тэма: “Мы- беларусы”****Задачы:**

выхоўваць вучняў на лепшых традыцыях нацыянальнай культуры;
раскрыць адметныя якасці беларусаў, нашых продкаў;

выхоўваць павагу да роднай мовы, да беларускага народа, яго
гістарычнага мінулага, культурнай спадчыны;

узбагачаць слоўнікавы запас вучняў;

садзейнічаць фарміраванню маўлення вучнях праз карэкцыйную працу.

Форма правядзення: гутарка з элементамі гульні.

Абсталяванне: грамзапіс, прэзентацыя, малюнкi дзяцей і ілюстрацыі з
кніг і часопісаў, кніга “Падарунак Прэзідэнта РБ”, запісы на дошцы.

Удзельнікі : вучні 4-ых класаў

(Гучыць беларуская песня.)

Выхавацель: - Хто мы?

Вучні: Мы - беларусы!

Выхавацель : Мы нарадзіліся на беларускай зямлі, узгадаваліся і жывём
на Беларусі.

Вучаніца Радзілася я ў Беларусі,
Дзе ціхі задумлівы бор.
Ляцяць сюды з выраю гусі
Да сініх, цудоўных азёр.

Вучань Стаяць векавыя дубровы,
Даносіцца ласкавы шум.
І сонца, і ветрык вясковы
Цяплом саграваюць душу...

Выхавацель . З даўніх часоў на тэрыторыі Беларусі жылі нашы продкі.
Чым жа яны займаліся? Кожны паспрабуйце выказаць сваю думку.

Адказы вучняў

Выхавацель. Галоўным заняткам старажытных жыхароў Беларусі было
земляробства. Яны сеялі жыта, ячмень, авёс, проса, грэчку, лён і каноплі.

Продкі беларусаў былі людзі дужыя і працавітыя. Для пасеваў яны
высякалі дрымучы лес, а потым яго выпальвалі. Са свойскіх жывёл у нашых
продкаў былі каровы, козы, авечкі, свінні, сабакі.

Нашы продкі былі выдатныя паляўнічыя , добра ведалі норавы і звычкі
дзікіх звяроў. Яны палявалі на зубра, тура, мядзведзя, лася, вепра. Вельмі
развіта было лясное пчалярства.

Мёд, воск, звярыныя шкуры старажытныя жыхары Беларусі не толькі спажывалі самі, але і вывозілі ў іншыя краіны.

Зараз я прывяду прыклад заклічкі, у якой сустракаецца слова “сеяць”.

Дожджык, дожджык – грыбасей

Ты для нас грыбы пасей!

Дожджык, дожджык – рыбачок,

Злаві рыбку на кручок.

Гутарым:

– Вось як цікава называюць дождж! Дожджык – грыбасей. Ён сее грыбы? Так? Вы ведаеце, што пасля дожджыку больш грыбоў у лесе? Грыбы любяць дождж. А ты, Максім? (Такім чынам, прызываем дзіця да гутаркі, развіваем беларускае маўленне).

Выхавацель. Беларусь мая сінявокая! Якая прыгожая назва ў нашай краіны. Беларусь! А яшчэ мы завём яе - Радзіма. А яшчэ - Бацькаўшчына. Радзіма - бо тут мы нарадзіліся, бо яна нам самая родная з усіх краін на цэлым свеце. Бацькаўшчына - бо яна нам дасталася ад нашых бацькоў. А ім ад іхніх бацькоў - нашых дзядоў. А далей - ад прадзедаў, ад прапрадзедаў... І так аж да самых далёкіх продкаў. А чаму называюць нашу Беларусь сінявокай? Ці можа быць сінявокім чалавек?

Адказы вучняў

Вучаніца. Я – дзяўчынка-беларуска

з васільковымі вачыма.

Хоць малая, але знаю:

Беларусь - мая Радзіма.

Вучань. Я нарадзіўся беларусам,

Беларусам буду жыць!

Мову родную вучуся

Шанаваць, цаніць, любіць.

Выхавацель. А зараз паспрабуем пагуляць у гульнію “**Перакладчыкі**”. Будзе складана, бо вы яшчэ добра не ведаеце мову, але вучоба не бывае лёгкаю. Затое веды, якія вы атрымліваеце за плячыма насіць зусім не цяжка. (*Вучні перакладаюць словы з рускай мовы на беларускую.*)

Карандаш - ...аловак

Родина - ...

Тетрадь - ...

Учебник - ...

Утро - ...

Ёж - ...

Дождь - ...

Осень - ...

Выхвацель. Неацэнны моўны скарб нашага народа - прыказкі і прымаўкі. Ужо няма тых людзей, якія прыдумалі гэтыя трапныя выразы, а прыказкі працягваюць жыць. Прыказкі і прымаўкі даюць карысныя парады, вучаць нас дабру, перасцерагаюць ад дрэнных учынкаў. Ці ведаеце вы беларускія прыказкі і прымаўкі зараз праверым. На стала ляжаць разрэзаныя карткі з прыказкамі. Ваша задача да пачатку прыказкі знайсці канец.

- ❖ Хто працуе, той не сумуе.
- ❖ Спяшыць - людзей насмяшыць.
- ❖ Усюды добра, а дома лепей.
- ❖ Дарагая тая хатка, дзе радзіла мяне матка.
- ❖ Хто пытае, той шмат знае.

Выхвацель. Заўсёды беларусы вызначаліся здатнасцю да жартаў, кемлівасцю. Скарбонкай народнай мудрасці і назіральнасці лічацца беларускія загадкі. Кемлівасці, дасціпнасці вучыліся дзеткі, калі адгадвалі загадкі. Паглядзім, ці кемлівыя вы, дзеці?

(Вучні разгадваюць загадкі.)

Блакiтнае вока ад зямлі высока. (Неба)

Нахмурыцца, насупіцца,

У слёзы ўдарыцца -

Нiчога не застанецца. (Хмара)

Хвост мой пушысты, кажух мой агністы,

Хiтрай называюць i курэй хаваюць. (Лісіца)

Крылаў не мае, а лятае,

Без рук, а вароты адчыняе,

Без голасу, а спявае.

Без пугі, а хмары ганяе. (Вецер).

Прыйшла чорна маці, усіх паклала спаці.(Ноч)

З гаспадаром сябруе, дом вартуе.

Ляжыць пад ганкам - хвост абаранкам.(Сабака.)

Сосны лечыць ён з вясны,

Доктарам завуць лясным. (Дзяцел)

Выхвацель. Ехалі з горкі скарагаворкі. Па дарозе разбіліся на дзве часткі. Іх трэба сабраць.*(Вучні злучаюць часткі скарагаворак).*

У чаплі чапляня,

беламу зайку.

Белы бусел баяў байку

таўкуць мак камары.

На двары без пары

у зайкі зайчаня.

(Вучні вучацца выгаворваць скарагаворкі)

Выхавацель. Завітала ў госці казка – сустракайце, калі ласка!

У даўнія часы, калі простыя людзі яшчэ не ўмелі пісаць, казалі адзін аднаму, сваім дзецям розныя цікавыя казкі. Героямі казак былі жывёлы, а таксама выдуманая істота. Сюжэты казак былі не толькі забаўляльнымі, але многаму маглі навучыць.

Сёння мы ўспомнім з вамі казкі, складзеныя беларускім народам.

- Якімі словамі пачынаецца казка “**Курачка-раба**”?

“Жыў дзед, жыла бабка. Была ў іх курачка-раба. Нанесла курачка ячак поўны падпечак. Сабрала бабка ячкі ў чарапіцу, ды паставіла на паліцу”.

- Што крычаў Пеўнік, калі яго схапіла ліса? (Казка “**Коцік , пеўнік і ліса**”).)

“Коце, браце!

Мяне ліска нясе

У высокія горы,

У глыбокія норы,

Па барах, па карчах,

Аж бярэ мяне страх!”

- Якімі словамі пачынаецца казка “**Сыноч з кулачок**”?

“Жылі дзед і баба. Быў у іх сыноч. Ды такі малы, што з-пад шапкі не відаць. Не большы за кулак”.

- Што казала **каза-манюка** кожны раз дзеду, калі вярталася з пашы?

“ – Нідзе не была. Нічога не ела, нічога не піла. Толькі як бегла цераз масток, ухапіла кляновы лісток, а як бегла ля крынічкі, ухапіла кропельку вадзічкі...”

Выхавацель. Беларуская народная гульня “Маша”.

Усе становяцца ў кола, пасярэдзіне знаходзіцца Маша з завязанымі вачамі.

Дзеці прыгаворваюць:

Маша, ты пацеха наша!

Ручкі з золата, ножкі з долата,

Валасы кудлатыя, а вочы зыркатыя.

(Маша хапае каго-небудзь з кола і спрабуе адгадаць, хто гэта. Калі яна адгадае імя дзіцяці, той становіцца Машай, калі не - працягвае лавіць дзяцей і адгадаць).

Выхавацель . Паслухайце яшчэ адну гісторыю.

Ці то полем, ці то лесам ішлі тры падарожнікі. Ішлі яны тры дні і тры ночы ды яшчэ паўдня. Раптам чуюць – спявае нехта. Першы кажа:

- Відаць, жаўранак спявае.
- Не, - кажа другі, - гэта лес шуміць.
- А трэці прыпаў вухам да зямлі і прашаптаў:
- Ды гэта ж зямля спявае.

Вось якая яна, наша беларуская зямля!

Давайце паглядзім кароценькую прэзентацыю пра нашу Радзіму.

(Прагляд прэзентацыі)

Рэфлексія.

Выхавацель. Дзеці на дошцы ваза. Толькі яна пустая. Вы павінны выбраць любую кветку, якая ляжыць у вас на стале, і прымацаваць да вазы, *калі вы атрымалі задавальненне ад класнай гадзіны і ў вас зацвілі кветкі на душы. *Калі ж вам было сумна або нецікава, то прымацуйце кветку пад вазай.

Мне вельмі спадабалася з вамі працаваць, я спадзяюся, што букет, які мы ўтварылі можам пераадрасаваць усім беларусам, **БО МЫ- БЕЛАРУСЫ.**

Класная гадзіна “Якая цудоўная наша Беларусь!” (3 клас)

Ход класнай гадзіны

I. Арганізацыйны этап

У самым пачатку гучыць урывак з песні ансамбля «Песняры» «Белая Русь ты мая».

Выхавацель :

Ю. Свірка. Твая Беларусь

— Хто мы? Мы – беларусы. Бо мы нарадзіліся беларусамі, ускарміліся з беларускай зямлі, узгадаваліся і жывём на Беларусі. Сёння мы ўзгадаем таямніцы і цуды беларускай зямлі, прыўзняміем заслону яе славітай гісторыі, традыцый, даведаемся, якіх знакамітых людзей яна ўзгадала. Вывучаць, пазнаваць, разумець сваю зямлю, яе народ, бадай, самая галоўная наша задача. Такім чынам, сёння ў час гутаркі мы зразумеем: **«Якая цудоўная наша Беларусь!»**

II. Асноўная частка

1. Завочная экскурсія на выставе вырабаў народных рамёстваў (падручнік “Падарунак першакласніку”).

Выхавацель. Мы жывём у цудоўнай дзяржаве і з’яўляемся яе грамадзянамі, яе народам. Як называюць у свеце нас, жыхароў Беларусі? (Беларусамі. Беларускім народам.)

Колькі галосных літар у слове “беларус”?

Колькі складоў у слове “беларус”?

Усе хорам прагаворваем слова “беларус”.

У нашым краі жылі і жывуць вельмі таленавітыя і працавітыя людзі. Вельмі радасна, што традыцыі нашых продкаў захаваліся і мы маем цудоўную магчымасць пабачыць на свае вочы прыгажосць працы чалавечых рук. Звярніце ўвагу на нашу выставу. Вы бачыце вырабы рамёстваў, што былі шырока распаўсюджаны на Беларусі. Якія віды дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва тут прадстаўлены? (Саломалляценне, вышыўка, ткацтва, выцінанка, кераміка.) Паглядзіце на фотаздымкі і малюнкi традыцыйнага народнага касцюма. Якія яго элементы вы можаце назваць? (Спадніца, кашуля, фартух, сукенка.) Якія тканяны і вышываныя вырабы прысутнічаюць на выставе? (Ручнікі, абрусы, фіранкі.)

Як вы думаеце, чаму “ручнік” так называецца? Ад якога слова ён утвораны? (рукі).

2. Гутарка аб сімвалах Беларусі.

Выхавацель. Беларусь мае свае дзяржаўныя сімвалы. Назавіце іх. (Герб, сцяг, гімн Рэспублікі Беларусь. Сімвалы дэманструюцца на праектары.) Беларускі народ за доўгія гады свайго існавання стварыў шмат сімвалаў, якія шторыз усплываюць перад вачыма кожнага, хто чуе словы «Беларусь», «беларусы». Якія з гэтых сімвалаў вам вядомы? Пры адказе можна карыстацца выставай на дошцы. (Вучні называюць і дэманструюць выявы белага бусла, зубра, Белай вежы, Сафійскага сабора ў Полацку і г. д.)

Фізкультхвілінка (пад музыку «Лявоніха»)

3. Праца ў групах.

Выхавацель. Сваю любоў да Радзімы кожны выказвае па-рознаму: школьнікі — стараннай вучобай, дарослыя людзі — прафесійнымі дасягненнямі. А некаторыя імкнуцца спалучаць працу з творчасцю.

Заданне для 1-й групы. Намалюваць кветку-васілёк – сімвал Беларусі.

Заданне для 2-й групы. Складзі кароткую казку пра бусла.

Заданне для 3 групы. Падрыхтавацца да выразнага чытання верша П. Броўкі «У Беларусі ясныя вочы»

П. Броўка. У Беларусі ясныя вочы

Заданне для 4-й групы. З «рассыпанных» слоў трэба складзі прымаўкі, прыказкі ці «знайсці пару» (даецца першая частка прымаўкі, а другую трэба адшукаць). Прымаўкі адлюстроўваюцца на мультымедычным праектары.

Няма смачнейшай вадзіцы... (як з роднай крыніцы).

Дарагая тая хатка... (дзе нарадзіла мяне матка).

Новых сяброў нажывай... (але старых не забывай).

Родная зямля — маці... (чужая старонка — мачыха).

4. Прэзентацыя выкананых заданняў(кожная група прадстаўляе вынік выкананай працы).

5. Слоўнікавая работа. Утварыць аднародныя словы ад слова “род”.

6. Франтальная гутарка з выкарыстаннем слайдаў прэзентацый з партрэтамі дзеячаў навукі і культуры, чытанне вершаў Я. Купалы і Я. Коласа.

Выхавацель. Шмат выдатных людзей нарадзіла беларуская зямля. Мы павінны ведаць і шанаваць іх. Вось толькі некалькі гістарычных асоб: Ефрасіння Полацкая, Усяслаў Чарадзеі, Францыск Скарына, Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч.

III. Падвядзенне вынікаў урока.

Выхавацель . Родная зямля, цудоўная наша Беларусь! Вось яна — святая зямля дзядоў і прадзедаў, гераічнай славы, зямля Скарыны, Купалы, Коласа! Сёння на ўроку мы гаварылі пра нашу родную Беларусь.

IV. Рэфлексія

На дошцы размешчана карта Беларусі. Кожнаму вучню прапануецца закончыць сказ: «Я люблю Беларусь таму, што...» Адказы запісваюцца на картках, якія маюць форму лістка бярозы, васілька, зубраня, бусліка і г.д. Свае адказы школьнікі агучваюць і прымацоўваюць на карце.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Інфармацыйная гадзіна “Сімвалы і сімволіка РБ”

Мэты: 1) абагульніць і пашырыць веды дзяцей пра родны край, пра сімвалы сваёй краіны; 2) развіваць кемлівасць і дапытлівасць, уменне разважаць і аналізаваць; 3) выхоўваць у дзяцей цікавасць да нацыянальнай гісторыі і культуры, любоў да Радзімы.

Абсталяванне: мультымедычны комплекс, відэаролік, наборы сцягоў, мультымедычная прэзентацыя.

Папярэдняя падрыхтоўка: здымаецца відэаролік, распрацоўваецца і ствараецца тэст, праводзіцца апытанне сярод настаўнікаў і вучняў, ствараецца прэзентацыя.

Удзельнікі : вучні 4 класаў

Ход інфармацыйнай гадзіны:

1. Арганізацыйны момант

Прывітанне. Падрыхтоўка класа да работы.

2. Актualізацыя ведаў вучняў

- Сення нашу інфармацыйную гадзіну я хацела б пачаць з прагляду відэароліка пра сімвалы РБ.

(Ідзе прагляд відэароліка.)

3. Паведамленне тэмы і вызначэнне мэтай інфармацыйнай гадзіны

- Мы прагледзелі відэаролік. Адкажыце, калі ласка, якая ж будзе сення тэма нашай інфармацыйнай гадзіны?

(Адказваюць; падводжу дзяцей да тэмы “Сімвалы і сімволіка РБ”)

- Такім чынам, тэма нашай інфармацыйнай гадзіны “Сімвалы і сімволіка РБ”. Звернемся да нашага слоўніка і пазнаеміся з тым, што азначаюць гэтыя словы.

(На слайдзе запісаны тэрміны, 2 вучні чытаюць іх значэнне)

- Якія веды мы зможам сення атрымаць па гэтай тэме?

(Адказваюць некалькі вучняў)

- Для чаго патрэбныя нам будуць гэтыя веды, дзе мы зможам іх выкарыстаць?

(Адказваюць некалькі вучняў)

4. Размова па тэме інфармацыйнай гадзіны

- Беларусь – незалежная і суверэнная дзяржава. Яна, як і ўсе незалежныя краіны, мае свае дзяржаўныя сімвалы – герб, сцяг і гімн. Усё гэта запісана ў Асноўным законе нашай краіны – Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

- Звярніце ўвагу на малюнку сцягаў, якія ляжаць у вас на партах. Знайдзіце, калі ласка, сярод сцяг Рэспублікі Беларусь. Той, хто знаходзіць, падымае сцяг уверх.

(Шукаюць)

- Чым адметны сцяг РБ ад сцягоў іншых краін?

(Адказваюць; у адказах павінны прагучаць колеры сцяга, арнамент)

- “Арнамент” – новае слова. Звернемся да слоўніка.

(На слайдзе запісаны тэрмін, і вучань чытае яго значэнне)

Прагаворым слова “арнамент” усе разам.

- Якія элементы змешчаны на беларускім арнаменце?

(Адказваюць; геаметрычныя, а дакладна “ромбы”)

- “Не ўсе ў даўніну ўмелі пісаць, затое ў малюнку маглі расказаць”.

Пра што гавораць, што сімвалізуюць гэтыя геаметрычныя фігуры.

- Значэнне чырвонага колера на сцягу РБ мы пачулі сёння з відэароліка. А што сімвалізуюць белы і зялены колеры?

(Адказваюць; зялены колер – дабро, мір, колер прыроды, расліннасці, вясны; белы колер – свабода, гасціннасць, добразычлівасць, мудрасць жыхароў Беларусі)

- Ідзем далей. Другім дзяржаўным сімвалам з’яўляецца герб.

- Разгледзім, што на ім змяшчаецца.

(І вучань з класа паказвае тое, што размешчана на гербе)

- Якія кветкі размешчаны на гербе РБ?

(Адказваюць; знак таго, што РБ – адна з дзяржаў у свеце)

- Чаму менавіта гэтыя кветкі, а не ружы ці архідэі?

- Што азначае зямны шар на гербе РБ?

(Адказваюць; знак таго, што РБ – адна з дзяржаў у свеце)

- Што азначае Зямля і Сонца?

(Адказваюць; знак жыцця, надзея на росквіт Беларусі)

- А зорка?

(Адказваюць; знак бяспекі, мужнасці і высокіх памкненняў, гатоўнасць кожнага жыхара да абароны сваёй Радзімы)

- Якія святы адзначаюць у Беларусі ў маі?
(Адказваюць)
- Акрамя гэтага, кожную другую нядзелю мая ў нашай краіне адзначаецца Дзень Герба і Сцяга РБ.
- Трэці дзяржаўны сімвал – гэта гімн. Звернемся да слоўніка.
(На слайдзе запісаны тэрмін, 1 вучань чытае яго значэнне)
- Калі гучыць дзяржаўны гімн?
(Адказваюць; на ўсіх дзяржаўных святах, на лінейцы ў школе, на тэлевізару)
- Як патрэбна слухаць дзяржаўны гімн?
(Адказваюць; стоячы, а мужчыны – без галаўных убораў)
- Хто з вас ведае усе словы беларускага гімна? Падыміце, калі ласка, рукі ўверх.

(Падымаюць рукі)

5. Замацаванне матэрыяла

Правядзенне міні-тэста на лісточках. Выхавацель чытае пытанні і адказы, якія прапануюцца, вучні на лісточках запісваюць адказ.

Пытанні тэста:

1. На ліст якога дрэва падобны контур РБ?

- а) дуба;
- б) бярозы;
- в) клена

2. Якую сельскагаспадарчую культуру ў РБ называюць другім хлебам?

- а) морква ;
- б) капуста;
- в) бульба.

3. Якія кветкі знаходзяцца на гербе РБ?

- а) васількі ;
- б) канюшына;
- в) рамонкі.

4. Белы колер – гэта колер?..

- а) свабоды;
- б) барацьбы;
- в) вясны.

5. Старажытная жывела і сімвал РБ?

- а) зубр;

б) бусел;

в) дзік.

6. *Ен гучыць у самыя ўрачыстыя дзяржаўныя святы?*

а) заклік;

б) верш;

в) гімн.

7. *Самы вялікі горад у Беларусі?*

а) Мінск;

б) Гродна;

в) Віцебск.

6. Рэфлексія

- Ці было карысным для вас правядзенне інфармацыйнай гадзіны з такой тэмай “Сімвалы і сімволіка РБ ”? Чаму?

- Што асабліва запомнілася з урока, спадабалася?

- Для чаго патрэбныя нам будучы гэтыя веды, дзе мы зможам іх выкарыстаць?

- Дзякую ўсім за працу!

Рэжымны момант. Гадзіна гульні «Гуляем разам»

Задачы рэжымнага моманту :

праз знаёмства з беларускімі народнымі гульнямі спрыяць фарміраванню грамадзянскіх рыс характару дзяцей (годнаці, гонару, цікавасці да гістарычных каранёў народа);

развіваць лоўкасць, уважлівасць, крытычнае мысленне, правільнасць маўлення, паслядоўнасць дзеянняў;

выхоўваць навыкі здаровага ладу жыцця, сяброўскія якасці.

Месца правядзення : спартыўная пляцоўка.

Удзельнікі: вучні 3 «А» класа

1)Арганізацыйны момант .

Дзеці збіраюцца на пляцоўцы. Збор неабходнага інвентара: шалікі, вярвачка, курткі, метр, табліцы з назвамі гульняў і груп, мячы.

2)Уступная гутарка.

Выхавацель. Ці любіце вы гуляць у гульні? У якія? Назавіце іх.

Тыя гульні , што вы назвалі , можна падзяліць на спартыўныя і народныя. Да першых адносяцца “Два капітаны”, футбол, і іншыя, да другіх – “Кот і мышы”, “Гусі-гусі” і інш.

– Як вы здагадаліся мы будзем гуляць у беларускія народныя гульні.

ТБ:На пляцоўцы вы будзеце гуляць, але без дазволу не залазіць на спартыўныя снарады і выконваць усе правілы гульняў. Тады ў нас усё атрымаецца.

3)Асноўная частка.На спартыўнай пляцоўцы дзеці становяцца па кругу.

-Народныя гульні дзеляцца на (таблічкі):

Масавыя «”усе з усімі»;

Камандныя “Каманда на каманду”;

Гульні-адзінаборствы «сам за сябе”.

- Мы будзем гуляць, развучым новыя. А ваша задача - вызначыць, да якога тыпу будуць адносіцца гульні.

1.Гульня “У жмуркі”

Правілы : вядучы з завязанымі вачыма не мае права знімаць павязку, пакуль не адгадае каго-небудзь,а ігракі рухаюцца па акрэсленай частцы пляцоўкі, падаюць голас, пакуль не злоўлены ніхто; у час адгадвання іграка, усе маўчаць, неадгаданы вучань далей гуляе, адгаданы становіцца вядучым.

*Якая гэта гульня? (Масавая).

*Чаму так называецца гульня?

*Якое слова са значэннем дзеяння можна ўтварыць ад слова «жмуркі» (жмурыцца)

3. Гульня “Галубы” Дзеці дзеляцца на дзве роўныя каманды. Удзельнікі бяруцца за выцягнутыя рукі і ўтвараюць ланцугі. Адлегласць паміж ланцугамі 8-15 метраў. Адна з каманд (па дамоўленасці) пачынае дыялог:

*Дзе лягае ваша чарада?

*Наша чарада ў небе лягае?

*Чаму яна да нас не прылягае?

*Той прылягае, каго хто вызывае.

Назваецца імя каго – небудзь з каманды, якая адказвала на пытанне. Той чыё імя назвалі, бяжыць як мага хутчэй да першай каманды і плячом ці грудзмі стараецца разарваць ланцуг. Калі яму гэта не ўдаецца, ён становіцца паміж дзецьмі, рукі якіх не здолеў разарваць. Калі ж яму ўдаецца разарваць ланцуг, аднаго з дзяцей забірае ў сваю каманду. Пераможцай лічыцца каманда, якая забрала найбольшую колькасць членаў другой каманды.

* Якая гэта гульня? (Камандная) Гуляем 2-3 разы кожны раз абнуляючы рэзультаты.

Гульня “Вяровачка”

Дзеці дзеляцца на дзве каманды, якія размяшчаюцца на процілеглых канцах пляцоўкі. Пасярэдзіне праводзіцца лінія, папярэкам кладзём тонкую вяроўку, канцамі да каманд. Разлічваюцца па парадку нумароў. Па сігналу першыя нумары абедзвюх каманд бягуць да каманды праціўніка, абабгаюць яе, вяртаючыся на зваротным шляху трэба пацягнуць вяровачку за канец, які бліжэйшы да сваёй каманды. Той каму гэта ўдаецца, прыносіць камандзе ачко. Перамагае каманда, якая набярэ большую колькасць ачкоў.

*Якая гэта гульня? (Камандная)

*Якіх гульняў яшчэ не было? (Адзінаборстваў)

5) Рэфлексія

Вяртанне ў клас.

Чым займаліся?

Якія новыя гульні развучылі?

Як яны называюцца?

На якія групы падзяляюцца?

Якая больш спадабалася? Раскажыце правілы гульні.

Кожная назва гульні прагаворваецца вучнем, а потым усім класам. На гэтым гадзіна беларускіх народных гульняў падышла да завяршэння. Я спадзяюся, што ў гэтыя гульні вы будзеце гуляць самастойна

**ДАСЛЕДЧАЯ ПРАЦА НА ТЭМУ
“ КАЗКІ ПРА ЖЫВЁЛ: СТАНОЎЧЫЯ І АДМОЎНЫЯ ГЕРОІ”**

ВЫКАНАЛІ :

вучні 4-ых класаў

Выхавацель :

АДАМОВІЧ ТАЦЦЯНА
ЯРАСЛАВАЎНА

Мэта: параўнаць погляды на казкі пра жывёл (станоўчых і адмоўных герояў) розных пакаленняў, узбагаціўшы слоўнікавы запас школьнікаў і пашырыўшы іх круггляд.

- Задачы:** 1. Пазнаёміцца з беларускімі народнымі казкамі пра жывёл;
2. Вызначыць рысы характару галоўных герояў казак пра жывёл;
2. Прааналізаваць крытычны матэрыял па дадзенай тэме ;
3. Правесці апытанне вучняў класа;
4. Параўнаць погляды на казкі пра жывёл (станоўчых і адмоўных герояў) вучняў класа і мінулага пакалення (на аснове крытычнага матэрыялу)
5. Абудзіць цікавасць да казкі і развіць жаданне чытаць

ЗМЕСТ

Уводзіны.....	4
1.Асноўная частка	
1.1. Коротка пра казку.....	6
1.2. Вобразы жывёл : станоўчыя і адмоўныя героі.....	7
1.3. Казачныя персанажы вачыма сучасных пяцікласнікаў.....	10
2.Заклучэнне.....	12
3. Спіс літаратуры.....	14

УВОДЗІНЫ

Беларускія казкі пра жывёл — самая каларытная з'ява не толькі ў беларускім фальклоры, але і ў казачным эпасе ўсіх славянскіх народаў, асабліва ўсходніх славян. У змесце і сістэме вобразаў беларускіх казак аб жывёлах і казак іншых славянскіх народаў шмат агульнага. У гэтых творах дзейнічаюць дзікія і хатнія жывёлы, а таксама птушкі і насякомыя. Найбольш вядомыя персанажы - лісіца, воўк, мядзведзь, заяц, дзік, сабака, кот, баран, каза, конь, певень, гусак, качар, муха, пчала і інш. Вельмі важнай асаблівасцю казак аб жывёлах з'яўляецца тое, што амаль ва ўсіх творах за дзеючымі асобамі захоўваюцца найбольш тыповыя для іх якасці: асноўная рыса лісіцы — хітрасць, ваўка - прагнасць, ката - мудрасць і г.д.

Калі мы пачалі знаёміцца на бібліятэчнай гадзіне з казкамі пра жывёл, перад намі паўсталі не толькі цікавыя, жывыя, з характэрнымі асаблівасцямі паводзін і знешняга выгляду вобразы са свету жывёл, але ў першую чаргу вобразы-абагульненні, якія раскрываюць перад чытачом праявы сяброўства і здрады, бескарыслівасці і прагнасці, справядлівасці і ашуканства і г.д. Мы ўбачылі своеасаблівы сінтэз: з аднаго боку, у вобразах казак аб жывёлах праявіліся вельмі трапныя назіранні людзей над навакольнай прыродай, а з другога — абагульнены вопыт грамадскага побыту, жыцця і ўзаемаадносін людзей, прычым гэта апошняе і вызначае змест вобраза.

Потым пры характарыстыцы вобразаў выказванні вучняў раздзяліліся: адны даказвалі, што і ліса, і воўк могуць быць добрымі і шчырымі. Таму ў нас ўзнікла жаданне вызначыць, якімі рысамі характару надзяляюць сучасныя маленькія чытачы герояў казак пра жывёл.

Асноўная задача нашай працы – гэта параўнанне поглядаў на казкі пра жывёл (станоўчых і адмоўных герояў) вучняў класа і мінулага пакалення (на аснове крытычнага матэрыялу).

Наша праца актуальная тым, што дапамагае зразумець, з якімі рысамі характару атаясамлівае жывёл сучаснае пакаленне ў параўнанні з нашымі продкамі, якія пакланяліся сіле, мудрасці і велічы жывёл.

Мы лічым, што разважанні нашыя вылучаюцца навізнаю, так як апытанне праводзілася сярод нашых аднакласнікаў. Іх можна выкарыстоўваць у час правядзення пазакласных мерапрыемства. Яны ўзбагачаюць лексічны запас вучняў, дапамагаюць у развіцці маўленчага працэсу.

Для выканання пастаўленых задач мы карысталіся наступнымі метадамі:

1. Пазнаёміліся з казкамі пра жывёл.
2. Вызначылі рысы характару казачных персанажаў з дапамогай

крытычныга матэрыялу.

3. Правялі апытанне сярод вучняў: якія рысы характару вучні атаясамліваюць з пэўным героем казкі.

4. Матэматычны падлік станоўчых і адмоўных рысаў характару.

1. Асноўная частка

1.1. Коротка пра казку

Казкі пра жывёл, якія займаюць значнае месца ў казачным эпасе беларускага народа, з'яўляюцца па свайму паходжанню найбольш старажытнымі, аб чым сведчаць адбіткі старажытных вераванняў, найўная першабытная фантазія некаторых твораў, сцёршая межы паміж светам жывёл і светам людзей. Узнікшы ў дакласавым грамадстве, казкі аб жывёлах развіваліся далей у класавым грамадстве, папаўняліся новымі творамі. Чалавек, які лічыў сябе часткай прыроды, атаясамліваў сябе з рознымі жывёламі, імкнуўся паўтарыць яе рысы характару, паводзін. Так ад чалавека да жывёлы і наадварот пераходзілі ўнутраныя якасці.

Бясспрэчна, у казках адбіліся погляды людзей на навакольны свет і грамадскія адносіны, уласцівыя раннім этапам развіцця грамадства, але не яны далі пачатак казкатворчасці.

Казкі аб жывёлах фарміраваліся пад уплывам працоўнай практыкі як адзін са сродкаў абагульнення і замацавання працоўнага і сацыяльнага вопыту людзей і не адразу набылі прыкметныя адзнакі жанру.

Аб тым, што якраз у выніку працоўнай практыкі і рэальных, калі можна так сказаць у дачыненні да таго часу, адносін да нававольнага свету ўзніклі многія казкі аб жывёлах, сведчыць той факт, што яны вельмі трапна перадаюць характары, звычаі, асаблівасці паводзін і нават рухаў розных жывёл. Каб адзначыць усе гэтыя якасці, чалавек павінен быў назіраць жывёл як звычайных істот, як прадмет палявання або прыручэння, а не як нейкае бажанства.

Казкі пра жывёл, як ужо было сказана, вылучаюцца з казачнага эпасу перш за ўсё сістэмай вобразаў. Гэта творы, у якіх асноўнымі суб'ектамі або аб'ектамі дзеяння выступаюць жывёлы і птушкі. Сістэма вобразаў часам пашыраецца, уключае і людзей, але адным з галоўных персанажаў і ў гэтых выпадках заўсёды аказваецца жывёла ці птушка. Даследчыкі лічаць гэтыя казкі адной са старажытнейшых жанравых разнавіднасцей казачнага эпасу, аднак дакладнага малюнка ўзнікнення і развіцця казак аб жывёлах мы яшчэ не маем.

Пазнаёміўшыся з казкамі пра жывёл, мы прыйшлі да высновы, што іх героі паводзяць сябе як людзі і што сярод людзей можна сустрэць “зайцаў”, “ваўкоў”, “ліс” і інш.

1.2. Вобразы жывёл : станоўчыя і адмоўныя героі

Звычайна ў беларускіх казках аб жывёлах дзейнічаюць зьяры і птушкі, якія характарызуюць мясцовую фауну: мядзведзь, воўк, ліса, дзік, заяц, жораў, чапля, дрозд, а таксама хатнія жывёлы і птушкі: казёл, бран, конь, сабака, кот, певень і інш. Ужо нават адзін пералік “дзеючых асоб” гэтых твораў паказвае, наколькі моцна звязаны з жыццём іх твораў і з навакольнай прыродай і як яны адрозніваюцца ад казак іншых народаў свету.

Адна з асаблівасцей казак – замацаванне за жывёламі пэўных якасцей, якія і вызначаюць паводзіны герояў у пэўных сітуацыях. Ліса вызначаецца хітрасцю, і гэта амаль заўсёды прыносіць ёй поспех у бойках і спрэчках з іншымі жывёламі. Воўк дужы, але вельмі прагны. Неразумны, а таму яго часта абдурваюць ліса, свіння і нават гусі. Не вызначаецца розумам і мядзведзь, галоўная рыса якога – незвычайная сіла. Наадварот, вельмі мудры і разважлівы кот, які дае парады пакрыўджаным і нават выступае іх абаронцам. Кот і лісіца, дзякуючы смеласці і кемлівасці, перамагаюць мядзведзя, воўка і дзіка.

Возьмем, напрыклад, казкі, у якіх асноўнай дзеючай асобай з'яўляецца лісіца. Хітрасць вызначае яе паводзіны ў самых разнастайных сітуацыях, у сутыкненнях з людзьмі і рознымі прадстаўнікамі свету жывёл. Хітрая лісіца спрытна ашуквае селяніна і ласуецца свежай рыбай; яна знаходзіць спосаб выбрацца з ямы, куды трапіла з іншымі зьярамі; ашуканствам выманьвае ў дразда яго дзетак; шырока карыстаецца прагнасцю і дурасцю ваўка. Праўда, у некаторых казках ліса, нягледзячы на сваю хітрасць і спрыт, застаецца пераможанай. Яе пераможца - кот, які звычайна малюецца ў казках мудрым, адданым і смелым сябрам. Кот не толькі адбірае ў лісіцы свайго сябра — пеўніка, але і карае драпежніцу разам з яе дочкамі. Лісіцу перахітрыў чалавек: замест курэй ён прынёс у мяху двух сабак, якія і выцягнулі лісіцу з нары. Хітрыкі лісы выкрыў цецярुक. Аднак і ў такіх казках, дзе ліса застаецца пераможанай, яна не пазбаўлена асноўнай сваёй якасці – хітрасці, побач з якой можна заўважыць і несумленнасць, і нават здрадніцтва.

Вельмі паслядоўна паказваюцца ў казках і вызначальныя рысы ваўка. Воўк прымае парады лісіцы і хвостом ловіць рыбу ў палонцы. Яму патрэбна толькі вялікая рыба, і ён, не зважаючы на словы лісы, прыгаворвае: «Лавіся, рыбка, усё вялікая ды вялікая», пакуль яго хвост не ўмёрз у лёд і не збегліся з качэргамі сяляне. Перш чым з'есці каня, воўк згаджаецца зняць з яго падковы. І

атрымлівае моцны ўдар капытам. Ствараючы вобраз прагнага, ненажэрнага і дурнога ваўка, народ перабольшвае гэтыя рысы, каб яшчэ мацней падкрэсліць усю іх непрывабнасць і агіднасць.

Побач з замацаваннем за пэўнымі персанажамі казак найбольш характэрных для іх рыс у казках аб жывёлах захоўваецца і строгая, заснаваная на сіле іерархія ў адносінах паміж гэтымі персанажамі. Мядзведзь дужы, таму ён пануе над усім звярыным царствам (казка «Дзедава рукавічка»), нягледзячы на відавочную непаваротлівасць і неразумнасць. Яго недалёкасцю шырока карыстаюцца ў сваіх інтарэсах іншыя драпежнікі, якія крыўдзяць безабаронных звяроў. Гэтыя казкі вельмі нагадвалі слухачам жыццё, у якім дужы панаваў над слабым, багаты над бедным.

У казках аб жывёлах народ з павагай гаворыць аб сяброўстве, шчырай і бескарыснай дапамозе, імкненні да справядлівасці, рашуча асуджае няўдзячнасць і здрадніцтва таварышам, з тонкім гумарам высмейвае фанабэрыю, зайздасць, баязлівасць.

Заслугоўвае ўвагі характар канфлікту многіх казак аб жывёлах. Лісіца або каза выганяюць зайчыка з'яго хаткі, певень трапляе ў кіпцюры лісы, воўк збіраецца садраць кажух з авечкі, воўк праглынае казлянятак — усё гэта, па сутнасці, канфлікт сілы, сутыкненне дужага са слабым, але ў развіцці дзеяння на першы план выступаюць праблемы сацыяльнага або маральна-этычнага характару.

Лепшага плана канфлікт у казках «Лісіца і жораў», «Жораў і чапля» і многіх да іх падобных, якія адлюстроўваюць сутыкненне характараў, а не супрацьлеглых сацыяльных сіл. У прасякнутых тонкім гумарам творах нас пацяшае гісторыя безвыніковага сватання жорава да чаплі і чаплі да жорава; частаванне лісіцы і жорава, якія так і не здолелі нічым паласавацца з-за ўзаемнай «гасціннасці»; спрэчка савы з варонай аб тым, чые дзеці прыгажэйшыя, і г.д. Усе гэтыя малюнкi адлюстроўвалі рэальнае жыццё, уласцівыя людзям учынкi, іх станоўчыя якасці, а таксама слабасці і недахопы.

Ідэалы народа, яго высокароднае маральнае аблічча яскрава праявіліся ў казках, якія ўслаўляюць імкненне да працы і справядлівасці, сяброўства і ўзаемадапамогу, смеласць, рашучасць, знаходлівасць. Разам з тым народ рашуча крытыкуе адмоўнае. З тонкім гумарам казкі высмейваюць фанабэрыстасць, зайздасць, баязлівасць. У казцы “Як кот і сабака з ваўком дружбу вадзілі” асуджанца няўдзячнасць, здрада таварышам. Спачуванне ў чытача выклікаюць стары конь, сабака або кот, якіх няўдзячны гаспадар выганяе з дому, бо яны яму ўжо больш не могуць прынесці карысці. Звычайна ў

казках на дапамогу пакрыўджаным прыходзяць іншыя зьяры і справядлівасць перамагае.

Прааналізаваўшы характары адмоўных і станоўчых герояў, мы прыйшлі да высновы, што праз казкі дзеці развіваюць імкненне да гераічнага, да ўсяго незвычайнага і яркага, іх здольнасці здзіўляцца, перабольшваць, фантазіраваць. Казачныя сітуацыі і канфлікты не толькі даступныя і зразумелыя дзецям, яны глыбока закранаюць пачуцці юных чытачоў. У казках станоўчы герой трапляе ў вельмі складаныя сітуацыі, на яго шляху шмат перашкод і выпрабаванняў. Але ён іх пераадоўвае. У творах гэтага жанру заўсёды зло караецца, справядлівасць перамагае. Усім сваім паэтычным ладам казка вучыць дзяцей разумець народнае ўяўленне пра дабро і зло; высокае і сумленнае, агіднае і нізкае, гуманнае і жорсткае.

1.3. Казачныя персанажы вачыма сучасных школьнікаў

Ідэалы народа, яго высокароднае маральнае аблічча яскрава праявіліся ў казках, якія ўслаўляюць імкненне да працы і справядлівасці, сяброўства і ўзаемадапамогу, смеласць, рашучасць, знаходлівасць. Разам з тым народ рашуча крытыкуе адмоўнае.

Якімі ж рысамі характару надзяляюць казачных герояў сённяшнія школьнікі і якія рысы яны атаясамліваюць з сабою?

Мы правялі сваё апытанне, задаўшы аднакласнікам сем пытанняў. Ніжэй мы прыводзім іх аналіз.

Пытанне 1. Назавіце 5 найбольш папулярных, на вашу думку, герояў казак пра жывёл.

Найбольш папулярным сярод герояў стаў воўк – 7 галасоў, сабака – 6, ліса – 5, кот – 4, па 3 галасоў набралі заяц і мядзведзь, па 2 – казёл і певень, па 2 – русалка, Змей Гарыныч, курачка і журавель, па 1 – баран, жаба, зубр, каза, лебедзь, карова, асёл.

Выснова: дзіўным для нас сталі казачныя героі, як русалка і Змей Гарыныч. Вучні растлумачылі, што русалка адносіцца да рыб, а Гарыныч да гадзюк. Вось такое меркаванне сучасных вучняў. Зубр, на нашу думку, атаясамліваецца з быком, так як мы не знайшлі сярод народных казак казку пра зубра, толькі літаратурную.

Пытанне 2. Назавіце тры станоўчыя персанажы з казак пра жывёл.

Першае месца вучні аддалі зайцу – 13 галасоў, другое – сабаку (6), трэцяе – мядзведзю і кату (5), чацвёртае – ваўку (4). Сярод станоўчых герояў былі названы ліса, певень, казёл, мыш, зубр, курачка.

Выснова: як бачым, сучасныя пяцікласнікі, нягледзячы на дурасць ваўка, хітрасць лісу, адносяць іх да станоўчых герояў. Тлумачэнні былі такія: ваўка шкада таму, што яму ніхто не можа падказаць, што ліса вельмі хітрая і заўсёды яго будзе падманваць.

Пытанне 3. Назавіце тры адмоўныя персанажы з казак пра жывёл.

Да адмоўных герояў вучні аднесці ваўка (15 школьнікаў), лісу (11), мядзведзя (4). Таксама адмоўнымі героямі вучні лічаць казу, мышэй і варону.

Выснова: погляды на адмоўных герояў як у мінулым, так і сёння супадаюць.

Пытанне 4. Прадоўжыце выказванне : ліса – гэта..., воўк – гэта..., заяц – гэта..., мядзведзь – гэта...

Вучні атаясамліваюць лісу з хітрасцю, прыгажосцю і розумам, ваўка – з неразумнасцю, са злом і з нешчаслівасцю, зайца – з баязлівасцю, хуткасцю і дабрынёй, мядзведзя – з мудрасцю, непаваротлівасцю і дабрынёй.

Выснова: бачым, што погляды на казачных герояў нашых бабуль і дзядуль з сучаснымі школьнікамі амаль супалі. Розумам лісу надзяляюць вучні таму, што яна заўсёды знойдзе выйсце з цяжкага становішча. Магчыма, розум блытаецца з хітрасцю, але многія дзеці палічылі, што ліса разумная.

Пытанне 5. На каго, на вашу думку, вы больш падобныя?

Многія вучні палічылі, што падобныя на лісу, другое месца займае заяц, а трэцяе – кот. Некаторыя атаясамліваюць сябе з канём, рыссю, мядзведзем і ваўком.

Пытанне 6. Чаму вы так лічыце?

Адказы былі розныя, некаторыя палічылі сябе хітрымі, другія параўноўвалі сябе з казачнымі героямі не па характару, а па паводзінах: кот – бо ўсюды лажу, конь – бо люблю працаваць, мядзведзь – бо рухаюся няўкладна.

Выснова: як бачым, сёння некаторыя адмоўныя рысы характару сучасныя вучні да адмоўных не адносяць. Напрыклад, хітрасць.

Пытанне 7. Пералічыце казачных жывёл, якія сустракаюцца ў вілейскіх лясах.

Найбольшую папулярнасць набыла вавёрка, хаця гэты вобраз сустракаецца больш не ў народных казках, а ў літаратурных. Затым вучні назвалі ваўка, лісу, зайца. Сярод лясных жывёл аказаліся і сабака, і кот, і певень.

Зрабіўшы аналіз, мы мяркуем, што з гадамі погляды на народныя казкі мяняюцца, але толькі ў дачыненні да рыс характару. А разуменне таго, што ў казцы заўсёды перамагае дабро ведаем і мы, і будуць ведаць нашыя дзеці.

Заклучэнне

Ідэалы народа, яго высокароднае маральнае аблічча яскрава праявіліся ў казках, якія ўслаўляюць імкненне да працы і справядлівасці, сяброўства і ўзаемадапамогу, смеласць, рашучасць, знаходлівасць. Разам з тым народ рашуча крытыкуе адмоўнае. Рашуча асуджае няўдзячнасць і здрадніцтва таварышам, з тонкім гумарам высмейвае фанабэрыю, зайздрасць, баязлівасць.

У сваёй працы мы хацелі даведацца, ці змяніліся погляды сучасных дзяцей на падзел казачных герояў на станоўчых і адмоўных. Ці лічаць яны некаторыя рысы характару, якія нашыя бабулі і дзядулі адносілі да адмоўных, станоўчымі.

Пасля знаёмства з казкамі пра жывёл, аналізу вобразаў і пасля апытання вучняў мы прыйшлі да наступных высноў:

***Найбольш папулярным сярод герояў стаў воўк, затым – сабака, ліса, кот.

Дзіўным для нас стала, што да жывёл аднеслі русалку і Змея Гарыныча. Вучні растлумачылі, што русалка адносіцца да рыб, а Гарыныч да гадзюк (бо гэта можна сустрэць у сучасных мультфільмах).

***Да станоўчых герояў вучні адносяць зайца, сабаку, мядзведзя, ката, а таксама і ваўка; некаторыя назвалі і лісу. Як бачым, сучасныя пяцікласнікі, нягледзячы на дурасць ваўка, хітрасць лісы, адносяць іх да станоўчых герояў. Тлумачэнні былі такія: ваўка шкада таму, што яму ніхто не можа падказаць, што ліса вельмі хітрая і заўсёды яго будзе падманваць.

*** Вучні атаясамліваюць лісу з хітрасцю, прыгажосцю і розумам, ваўка – з неразумнасцю, са злом і з нешчаслівасцю, зайца – з баязлівасцю, хуткасцю і дабрынёй, мядзведзя – з мудрасцю, непаваротлівасцю і дабрынёй. Бачым, што погляды на казачных герояў нашых бабуль і дзядуль з сучаснымі школьнікамі амаль супалі. Розумам лісу надзяляюць вучні таму, што яна заўсёды знойдзе выйсце з цяжкага становішча. Магчыма, розум блытаецца з хітрасцю, але многія дзеці палічылі, што ліса разумная.

***На пытанне, з сябе атаясамліваюць вучні, яны адказалі, што з лісою – бо хітрыя, з зайцам – бо баязлівыя або хуткія, з катом – бо лязяць па дрэвах.

Такім чынам, мы бачым, што сёння хітрасць не лічыцца ў многіх дзяцей адмоўнай рысай.

***Яшчэ мы прыйшлі да высновы, што вучні не чытаюць народныя казкі пра жывёл, а знаёмяцца з вобразамі жывёл праз тэлебачанне. А калі чытаюць, то больш літаратурныя казкі. На пытанне: пералічыце казачных жывёл, якія

сустракаюцца ў вілейскіх лясах – найбольшую папулярнасць набыла вавёрка, хаця гэты вобраз сустракаецца больш не ў народных казках, а ў літаратурных. Затым вучні назвалі ваўка, лісу, зайца. Сярод лясных жывёл аказаліся і сабака, і кот, і певень.

Зрабіўшы аналіз, мы мяркуем, што з гадамі погляды на народныя казкі мяняюцца, але толькі ў дачыненні да рыс характару. А разуменне таго, што ў казцы заўсёды перамагае дабро ведаем і мы, і будуць ведаць нашыя дзеці.

Прааналізаваўшы характары адмоўных і станоўчых герояў, мы прыйшлі да высновы, што праз казкі дзеці развіваюць імкненне да гераічнага, да ўсяго незвычайнага і яркага, іх здольнасці здзіўляцца, перабольшваць, фантазіраваць. Казачныя сітуацыі і канфлікты не толькі даступныя і зразумелыя дзецям, яны глыбока закранаюць пачуцці юных чытачоў. У казках станоўчы герой трапляе ў вельмі складаныя сітуацыі, на яго шляху шмат перашкод і выпрабаванняў. Але ён іх пераадоўвае. У творах гэтага жанру заўсёды зло караецца, справядлівасць перамагае. Усім сваім паэтычным ладам казка вучыць дзяцей разумець народнае ўяўленне пра дабро і зло; высокае і сумленнае, агіднае і нізкае, гуманнае і жорсткае.

Літаратура:

1. Беларуская літаратура : вучэб. дапам. для 5-га кл. агульнаадукац. устаноў з беларус. і рус. мовамі навучання. У 2 ч. Ч. 1 / Л.К.Цітова. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2009
2. Беларускія народныя казкі. 2-е выд., дап. / [Склад. Г.А.Барташэвіч, К.П.Кабашнікаў]. – Мн. : Навука і тэхніка, 1986.
- 1.Померанцева Э. Мифологические персонажи в русском фольклоре. – Москва: Наука, 1975
3. Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка.Кафедра методыкі выкладання беларускай мовы. Курсавая работа. Чытанне і аналіз казак на ўроках літаратурнага чытання.
4. Кабашнікаў, К. П. Беларуская казка ў казачным эпасе славян / К. П. Кабашнікаў. — Мінск : Навука і тэхніка, 1968.
5. Кабашнікаў, К. П. Сустрэчы з казкай : Кніга для настаўніка / К. П. Кабашнікаў, Г. А. Барташэвіч. — Мінск : Народная асвета, 1984.
6. Пропп В.Я. Русская сказка. Л., 1984.
7. Чыстов К.В. Народные традиции і фольклор. Л., 1986.

ТЭЗІСЫ ДАСЛЕДЧАЙ ПРАЦЫ НА ТЭМУ “КАЗКІ ПРА ЖЫВЁЛ: СТАНОЎЧЫЯ І АДМОЎНЫЯ ГЕРОІ”

Беларускія казкі пра жывёл — самая каларытная з'ява не толькі ў беларускім фальклоры, але і ў казачным эпасе ўсіх славянскіх народаў, асабліва ўсходніх славян. У змесце і сістэме вобразаў беларускіх казак аб жывёлах і казак іншых славянскіх народаў шмат агульнага. У гэтых творах дзейнічаюць дзікія і хатнія жывёлы, а таксама птушкі і насякомыя. Найболей вядомыя персанажы - лісіца, воўк, мядзведзь, заяц, дзік, сабака, кот, баран, каза, конь, певень, гусак, качар, муха, пчала і інш. Вельмі важнай асаблівасцю казак аб жывёлах з'яўляецца тое, што амаль ва ўсіх творах за дзеючымі асобамі захоўваюцца найбольш тыповыя для іх якасці: асноўная рыса лісіцы — хітрасць, ваўка - прагнасць, ката - мудрасць і г.д.

Калі мы пачалі знаёміцца ў час пазакласнай працы з казкамі пра жывёл, перад намі паўсталі не толькі цікавыя, жывыя, з характэрнымі асаблівасцямі паводзін і знешняга выгляду вобразы са свету жывёл, але ў першую чаргу вобразы-абагульненні, якія раскрываюць перад чытачом праявы сяброўства і здрады, бескарыслівасці і прагнасці, справядлівасці і ашуканства і г.д. Мы ўбачылі своеасаблівы сінтэз: з аднаго боку, у вобразах казак аб жывёлах праявіліся вельмі трапныя назіранні людзей над навакольнай прыродай, а з другога — абагульнены вопыт грамадскага побыту, жыцця і ўзаемаадносін людзей, прычым гэта апошняе і вызначае змест вобраза.

Потым пры характарыстыцы вобразаў выказванні вучняў раздзяліліся: адны даказвалі, што і ліса, і воўк могуць быць добрымі і шчырымі. Таму ў нас ўзнікла жаданне вызначыць, якімі рысамі характару надзяляюць сучасныя маленькія чытачы герояў казак пра жывёл.

Асноўная задача нашай працы – гэта параўнанне поглядаў на казкі пра жывёл (станоўчых і адмоўных герояў) вучняў класа і мінулага пакалення (на аснове крытычнага матэрыялу).

Наша праца актуальная тым, што дапамагае зразумець, з якімі рысамі характару атаясамлівае жывёл сучаснае пакаленне ў параўнанні з нашымі продкамі, якія пакланяліся сіле, мудрасці і велічы жывёл.

Мы лічым, што разважанні нашыя вылучаюцца навізнаю, так як апытанне праводзілася сярод нашых аднакласнікаў. Матэрыял можна выкарыстоўваць у час правядзення пазакласных мерапрыемстваў.

Для выканання пастаўленых задач мы карысталіся наступнымі метадамі:

1. Пазнаёміліся з казкамі пра жывёл.
2. Вызначылі рысы характару казачных персанажаў з дапамогай

крытычнага матэрыялу.

3. Правялі апытанне сярод вучняў: якія рысы характару вучні атаясамліваюць з пэўным героем казкі.

4. Зрабілі матэматычны падлік станоўчых і адмоўных рысаў характару.

Пасля знаёмства з казкамі пра жывёл, аналізу вобразаў і пасля апытання вучняў мы прыйшлі да наступных высноў:

***Найбольш папулярным сярод герояў стаў воўк, затым – сабака, ліса, кот.

Дзіўным для нас стала, што да жывёл аднеслі русалку і Змея Гарыныча. Вучні растлумачылі, што русалка адносіцца да рыб, а Гарыныч да гадзюк (бо гэта можна сустрэць у сучасных мультфільмах).

***Да станоўчых герояў вучні адносяць зайца, сабаку, мядзведзя, ката, а таксама і ваўка; некаторыя назвалі і лісу. Як бачым, сучасныя школьнікі, нягледзячы на дурасць ваўка, хітрасць лісы, адносяць іх да станоўчых герояў. Тлумачэнні былі такія: ваўка шкада таму, што яму ніхто не можа падказаць, што ліса вельмі хітрая і заўсёды яго будзе падманваць.

*** Вучні атаясамліваюць лісу з хітрасцю, прыгажосцю і розумам, ваўка – з неразумнасцю, са злом і з нешчаслівасцю, зайца – з баязлівасцю, хуткасцю і дабрыйей, мядзведзя – з мудрасцю, непаваротлівасцю і дабрыйей. Бачым, што погляды на казачных герояў нашых бабуль і дзядуль з сучаснымі школьнікамі амаль супалі. Розумам лісу надзяляюць вучні таму, што яна заўсёды знойдзе выйсце з цяжкага становішча. Магчыма, розум блытаецца з хітрасцю, але многія дзеці палічылі, што ліса разумная.

***На пытанне, з сябе атаясамліваюць вучні, яны адказалі, што з лісою – бо хітрыя, з зайцам – бо баязлівыя або хуткія, з катом – бо лязяць па дрэвах.

Такім чынам, мы бачым, што сёння хітрасць не лічыцца ў многіх дзяцей адмоўнай рысай.

***Яшчэ мы прыйшлі да высновы, што вучні не чытаюць народныя казкі пра жывёл, а знаёмяцца з вобразамі жывёл праз тэлебачанне. А калі чытаюць, то больш літаратурныя казкі. На пытанне: пералічыце казачных жывёл, якія сустракаюцца ў вілейскіх лясах – найбольшую папулярнасць набыла вавёрка, хаця гэты вобраз сустракаецца больш не ў народных казках, а ў літаратурных. Затым вучні назвалі ваўка, лісу, зайца. Сярод лясных жывёл аказаліся і сабака, і кот, і певень.

Зрабіўшы аналіз, мы мяркуем, што з гадамі погляды на народныя казкі мяняюцца, але толькі ў дачыненні да рыс характару. А разуменне таго, што ў казцы заўсёды перамагае дабро ведаем і мы, і будуць ведаць нашыя дзеці.

Прааналізаваўшы характары адмоўных і станоўчых герояў, мы прыйшлі да высновы, што праз казкі дзеці развіваюць імкненне да гераічнага, да ўсяго незвычайнага і яркага, іх здольнасці здзіўляцца, перабольшваць, фантазіраваць. Казачныя сітуацыі і канфлікты не толькі даступныя і зразумелыя дзецям, яны глыбока закранаюць пачуцці юных чытачоў. У казках станоўчы герой трапляе ў вельмі складаныя сітуацыі, на яго шляху шмат перашкод і выпрабаванняў. Але ён іх пераадоўвае. У творах гэтага жанру заўсёды зло караецца, справядлівасць перамагае. Усім сваім паэтычным ладам казка вучыць дзяцей разумець народнае ўяўленне пра дабро і зло; высокае і сумленнае, агіднае і нізкае, гуманнае і жорсткае.

Праца з казкамі абуджае цікавасць да кнігі, узбагачае слоўнікавы запас вучняў, расшырае круггляд, дапамагае ў карэкцыйнай працы.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Класнае мерапрыемства. “Размаўляем па-беларуску”

Мэты:

стварэнне добразычлівых адносін паміж вучнямі;
 выхаванне любові да беларускай мовы;
 развучванне беларускіх слоў;
 пашырэнне кругагляду і слоўнікавага запасу вучняў;
 фарміраванне навыкаў самакарэкцыі.

Расказ выхавацеля

— Сёння да мяне прыйшло цікавае пісьмо (выхавацель паказвае і чытае вучням)

Я прыйду да вас у госці, і мы будзем весела гуляць.

Але спачатку мяне паспрабуйце вы адгадаць.

Для гэтага вам трэба адгадаць загадкі і сабраць першыя літары ў слова.

Загадкі

Я і хмарка, і туман, ручаёк і акіян,
 Я лятаю і бягу, і шкляною быць магу. (Вада.)

Па кустах пакаціўся, на зубах раскусіўся. (Арэх.)

Маленькі шарык пад лаўкай шарыць,
 Збірае крошкі, баіцца кошкі. (Мышка.)

Круглая літара кацілася па полі
 Ды ўвалілася ў словы. (Літара О.)

Атрымалася слова — мова.

Правільна. Сёння ў нас у гасцях будзе наша родная мова, таму мы павінны размаўляць толькі па-беларуску. У нас усё атрымаецца, бо мы будзем вельмі старацца. Праўда, дзеці? І сёння мы з вамі адправімся ў цікавае падарожжа па нашай краіне. Хто можа сказаць, як называецца гэта краіна? (Краіна беларускай мовы). У падарожжа мы паедзем на цягніку, а дарогу будзе паказваць карта. Падрыхтавацца да ад’езду! (вучні садзяцца ланцужком на стулы)

Выхавацель. Пяць, чатыры, тры, два, адзін. Паехалі.

Станцыя «Чыстагаворкі і скарагаворкі»

Знайсці адрозненне у вымаўленні па рускай мове і беларускай мове.

Гром гремит, стреляет, в дубы попадает.

Гром грыміць, страляе, у дубы цяляе.

На гэтай станцыі вучні адпрацоўваюць вымаўленне гукаў, развучваюць чыстагаворкі і скарагаворкі.

Чыстагаворкі і скарагаворкі

Прыдумаць свае чыстагаворкі

Гу-гу-гу...

Га-га-га...

Гы-гы-гы...

Станцыя «Загадкі»

Загадкі

Гульня «Прыдумай загадку»

Выхавацель паказвае малюнак, а вучні пачынаюць апісваць прадмет.

Выхавацель павінен здагадацца, аб чым ідзе размова.

Ручаёк (які?)... Вецер (які?)... Бусел (які?) ... Снег (які?) ... Агурок (які?)
... Лісца (якая?)...

Станцыя «Лічылкі і гульні»

Выхавацель просіць дзяцей пералічыць лічылкі, якія яны ведаюць, а затым прапануе яшчэ адну лічылку, якая дапамагае вызначыць вядучага ў гульні.

Саломінка, Яромінка прэла, на мора ляцела.

Касцюк, Масцюк, Радзівон, выйдзі вон.

Гульня «Маша»

Усе становяцца ў кола, пасярэдзіне знаходзіцца Маша з завязанымі вачамі. Дзеці прыгаворваюць:

Маша, ты пацеха наша!

Ручкі з золата, ножкі з долата,

Валасы кудлатыя, а вочы зыркатыя.

Маша хапае каго-небудзь з кола і спрабуе адгадаць, хто гэта. Калі яна адгадае імя дзіцяці, той становіцца Машай, калі не — працягвае лавіць дзяцей і адгадаць.

Станцыя «Прыказкі і прымаўкі»

Прыказкі і прымаўкі даюць трапныя, часам вельмі вострыя і ўдалыя вызначэнні розных жыццёвых з'яў, чалавечых якасцей, вучаць дабру.

З прыказак, якія прынесла выхавацель, згубіліся словы: бацьку, гору, працы, насмяшыць, не сумуе. Гэтыя словы трэба ўставіць у прыказкі і іх растлумачыць.

Шануй бацьку з маткай, другіх не знойдзеш.

Слязамі гору не паможаш.

Чалавек без працы, што птушка без крылаў.

Спяшыць — людзей насмяшыць.
Хто працуе, той не сумуе.

Абагульняючая гутарка

Ці спадабалася вам беларуская мова?

Чым беларуская мова адрозніваецца ад рускай?

Чаму неабходна вывучаць беларускую мову?

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ